

PUNCTE DE VEDERE ASUPRA UTILIZĂRII UNOR INDICATORI DE PERFORMANȚĂ BANCARĂ

Prof. dr. Ioan NISTOR

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Lect. drd. Grigore LUPULESCU

Universitatea „Titu Maiorescu”, București

Abstract. *The functions and the role of the banks into economy imprint those peculiar characteristics, fundamentally distinguishing from other economical entities. The banks gave a special attention to the permanent monitoring of the banking efficiency indicators (the performances) and analyzing those in close interdependence with banking exposure to the existing and potential risks which could affect its activity. The information resulting out of performing indicators is very useful to many categories of existing users both in the domestic and the external environment of the bank, each category using those indicators depends on the interest of the bank.*

Rolul și funcțiile băncilor imprimă obiectului de activitate al acestora caracteristici specifice, ce deosebesc băncile în mod fundamental de celelalte entități economice. Bani reprezintă pentru bănci atât „materia primă”, cât și „produsul finit”. De aceea, produsele bancare se deosebesc fundamental de alte tipuri de produse, pe de o parte, prin caracterul lor imaterial (în sensul existenței fizice), iar pe de altă parte, prin însușirile lor bivalente din punct de vedere patrimonial. Explicația o găsim în sensul că, spre deosebire de produsele din domeniile nebancale care sunt un rezultat al proceselor de producție, în acest caz produsul bancar se găsește în ambele părți ale bilanțului contabil. În plus, produsele bancare se creează în momentul vânzării fiind din această perspectivă asemănătoare definiției serviciilor.

Caracteristicile produselor și serviciilor bancare imprimă acestei activități specificitatea care o deosebește fundamental de restul activităților economice.

Operațiunile băncii, ofertele de produse și servicii trebuie să aducă, pe de o parte, avantaje clienților lor, nu numai în contextul competiției bancare, iar pe de altă parte, să conducă la realizarea de **profit** de către bancă.

Măsurarea câștigurilor și gestionarea riscurilor prezintă o importanță deosebită în aprecierea calității activității bancare, a performanțelor acesteia. Luând în considerare riscurile posibile, scopul esențial al managerilor bancari este acela de a realiza **maximul de profit** în condiții de **risc minim**. Obiectivul se realizează indirect printr-un management corect al resurselor, respectiv al plasamentelor și direct printr-un management al veniturilor, respectiv al cheltuielilor.

Specialiștii susțin că intermedierea financiară reduce costurile generate de insuficiența informației. Noile perspective indică faptul că băncile investesc în tehnologia de acumulare a datelor, în scopul obținerii avantajului competitiv în evaluarea cazurilor riscante. Astfel, băncile pot fi privite în prezent ca fiind **producători de informație financiară**.

În baza celor de mai sus se poate afirma că băncile au un rol special în economie. Ele dețin o parte importantă a masei monetare, creează bani prin depozitele pe care le primesc, acționează ca intermediari la conversia depozitelor în investiții, creează informație superioară și reprezintă principalele instituții comerciale prin care este pusă în practică politica monetară a unui stat.

„Capacitatea de a face profit este una dintre cele mai dinamice componente ale factorilor care influențează strategia unei bănci comerciale, care se poate comensura prin indicatori de eficiență economico-socială și de profitabilitate”¹.

PROFITUL-„reprezintă câștigul, avantajul realizat sub formă bănească dintr-o acțiune, operație sau activitate economică”².

Profitul reprezintă pentru societatea bancară principala sursă de majorare a capitalului propriu, iar existența sau lipsa acestuia au impact deosebit asupra **încrederii** publicului în banca respectivă. Profitul contribuie la conturarea imaginii băncii pe piață.

Profitul constituie, în ultimă instanță, o sumă în expresie absolută (fie că se prezintă ca atare, respectiv ca profit brut, fie ca profit net determinat după plata impozitelor) ce trebuie să fie raportată la principalele lui determinante pentru a se evidenția interdependențele în evoluția performanțelor băncii și pentru a se pune în lumină pârghiile de acționare pentru îmbunătățirea acestora.

Conceptul de profitabilitate este evident legat de profit. Legătura este privită mai ales din perspectiva managementului și mai puțin din cea contabilă.

Dacă profitul reprezintă rezultatul activității, profitabilitatea constituie mai degrabă, o capacitate a unei activități de a produce profit.

În acest sens, profitabilitatea este un instrument managerial de cuantificare a rentabilității activităților, atât în previzionare, cât și în realizarea efectivă a acestora.

Băncile acordă o atenție deosebită monitorizării permanente a indicatorilor care exprimă eficiența (performanțele) activității bancare și analizării acestora în strânsă interdependență cu expunerea

băncii la riscurile existente și potențiale care îi pot afecta activitatea, pentru a evidenția profilul de risc al acesteia (gradul de expunere la risc pentru obținerea rezultatelor financiare respective).

În practica bancară internațională, optimizarea relației **rentabilitate-risc** reprezintă un obiectiv care este aplicat de la nivelul fiecărui produs bancar, extinzându-se până la nivelul întregului portofoliu al băncii.

Performanța globală a unei bănci caracterizează rezultatele de ansamblu ale acesteia, ea fiind dată în standardele internaționale de nivelul rentabilității capitalului societății bancare, corelate cu variația acesteia în funcție de riscurile asumate de banca respectivă.

Performanța globală a unei bănci ne este dată de relația **profit-risc**³.

Performanțele bancare sunt evidențiate de către un sistem de indicatori economico-financiar, a căror determinare au la bază **profitul în strânsă corelare cu riscul asumat de bancă**.

Performanțele bancare și cunoașterea lor sunt necesare mai multor categorii de utilizatori de informații. Aceștia pot fi grupați în:

1. Utilizatori aferenți **mediului extern** băncii:

1.1 organul de supraveghere bancară;

1.2 organele fiscale;

1.3 clientela nebanca;

1.4 clientela bancară;

1.5 instituții de rating.

2. Utilizatori aferenți **mediului intern** băncii:

2.1 acționarii băncii;

2.2 managementul general al băncii;

2.3 salariații băncii.

Pentru toți acești utilizatori de informații privind performanța unei bănci, managementul general al băncii trebuie să dea posibilitatea să fie informați

¹ Berea Aurel Octavian - Strategie bancară, Editura Expert, București, 2001, pag. 91.

² Bușe Georgeta, ș.a. - Dicționarul complet al economiei de piață, Ed. Societatea Informația, București, 1994, pag. 142.

³ Olteanu Alexandru - Management Bancar, Editura Dareco, București, 2003, pag. 336.

permanent, respectiv să le ofere informațiile care îi interesează.

Organul de supraveghere bancară - este interesat permanent de starea și poziția economică și financiară a băncii, poziția ei în sistemul bancar pe care-l supraveghează și la nevoie îl finanțează sau îi valorifică o parte din sursele disponibile temporar. Compară rezultatele obținute de fiecare bancă împarte cu cele ale altor bănci similare, cu media pe sistemul bancar sau cu cele înregistrate de bancă în perioadele anterioare și ajută la stabilirea punctelor tari și a celor slabe ale societății bancare respective.

De asemenea urmărește performanțele globale ale unei bănci pentru a oferi economiei naționale și băncilor siguranță și stabilitate.

În România, exercitarea supravegherii prudențiale bancare este atribuită prin lege Băncii Naționale a României pe baza **raportărilor** de prudență bancară și prin inspecții la sediile băncilor, ale sucursalelor și altor sedii secundare ale băncilor.

Sistemul de supraveghere utilizat de Banca Națională este CAMPL (C - adecvarea capitalului, A - calitatea activelor, M - calitatea managementului, P - profit, L - lichiditate), o adaptare a sistemului CAMEL (C - adecvarea capitalului, A - calitatea activelor, M - calitatea managementului, E - câștiguri, L - lichiditate), utilizat în S.U.A. - de către Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) după Uniform Financial Institutions Rating System, care clasifică băncile de la calitatea cea mai mare (1) la calitatea cea mai joasă (5), oferind o evaluare (rating) pentru toată activitatea băncii⁴.

În acest context, indicatorii de eficiență și prudență bancară folosiți de organele de supraveghere bancară ale BNR în aprecierea performanțelor globale ale unei bănci comerciale, sunt:

1. Indicatori de adecvarea capitalului;
2. Indicatori privind calitatea activelor;
3. Calitatea managementului ;
4. Indicatori de apreciere a profitabilității ;
5. Indicatori de apreciere a lichidității ;

Pe parcursul derulării activității de supraveghere Banca Națională a României a introdus și **calitatea acționariatului(A)**, precum și **senzitivitatea(S)** (comportamentul băncii la fluctuațiile pieței).

Cercetările întreprinse în sfera acestor indicatori ne-au condus spre o abordare mai atentă a **Calității managementului (M)**. În acest sens calitatea managementului ca element care face parte din sistemul de supraveghere bancară al Băncii Naționale a României, puțin transpus în practica bancară până în prezent sau a fost foarte puțin utilizat, s-a rezumat în principal la avizele date conducătorilor băncilor comerciale.

În opinia noastră managementul băncilor comerciale ar trebui să fie pilonul de bază al supravegherii bancare, deoarece un management bun poate asigura:

- o adecvare a capitalului corespunzătoare;
- o calitate a activelor bună;
- un nivel de profitabilitate care să satisfacă;
- o lichiditate corespunzătoare bunei funcționări a băncii;
- stabilitate băncii la fluctuațiile pieței bancare etc.

Cum ar putea un management să realizeze toate aceste elemente de mai sus ?

Un management responsabil și profesionist nu trebuie să accepte mandatul, dacă:

- acționarii băncii nu asigură un capital social (propriu) care să asigure buna desfășurare a activității și credibilitatea necesară;

⁴ Stoica Maricica - Management Bancar, Editura Economică, București, 1999, pag. 51.

- nu are independența deciziilor interne băncii (care intră în competența sa, exclusiv);

- nu au cunoștințele și experiența necesară conducerii unei bănci;

- strategia băncii nu prevede ca o componentă esențială *cultura organizațională bancară*. Această cultură se compune din norme, tipologii de gândire, sintetizare și redare a unor cunoștințe, din atitudini, comportamente și cutume, care au rezultat din tradiția activității din acea bancă, din experiența și practica comună și adesea poartă pecetea filozofiei, a autorității și stilului de conducere a factorilor de elită din bancă. În țări precum S.U.A., Japonia, Germania, Marea Britanie, Franța, cercetările arată că băncile și firmele care prezintă o puternică cultură organizațională s-au distins și prin rezultate strălucite⁵.

Potrivit opiniei unor autori⁶, valorile specifice unei culturi organizaționale se pot referi la: *scopul și imaginea organizației; autoritatea și vechimea în muncă; rolul femeilor; atenția acordată personalului și modul cum sunt tratați oamenii; criteriile de selecție pentru posturi de conducere și supraveghere; organizarea muncii și disciplina; stilul de conducere și administrare; importanța diferitelor posturi și funcții de conducere; procesul de luare a deciziei - decidenți, cine sunt consultați, luarea deciziei individual sau colectiv, dacă se urmărește realizarea consensului; modalitatea de circulație a informațiilor și gradul lor de accesibilitate; comunicarea se realizează oral sau scris - gradul de flexibilitate în utilizarea canalelor de comunicație, accesul la cadrele de conducere și modul de desfășurare a ședințelor; contactele sociale care se stabilesc la lucru și după program; abordarea și modul de soluționare a conflictelor; evaluarea performanței și în*

ce manieră personalul și conducerea aderă la obiectivele și politicile organizației.

Organele fiscale- sunt interesate în principal de:

- *mărima profitului impozabil;*

- *reflectarea corectă a operațiunilor bancare impozabile (salarii, T.V.A. etc).*

Clientela nebanară, ca utilizator aferent mediului extern se identifică sub două forme:

Clientela nebanară - creditor, este interesată să-și fructifice sigur și cât mai bine capitalurile, iar în calitate de utilizator de informații este preocupată de:

- *performanța globală a băncii*, dată de relația profit-risc. Rentabilitatea capitalului (ROE) și variația sa fiind elementele cheie ale acestei abordări. Descompunerea celor două elemente oferă imaginea în structura internă a băncii privind riscurile și profiturile;

- *calitatea managementului*, exprimată prin capacitatea acestuia de a obține efect maxim cu efort minim, adică profit/capital propriu să tindă spre maxim, respectiv profit/active utilizate, să tindă spre minim, dar în condițiile unui risc minim asumat.

- *profitabilitate*, exprimată prin: randamentul activelor (ROA), rentabilitatea capitalului (ROE), prețul acțiunilor cotate;

- *lichiditatea băncii*; înțeleasă de clientelă, ca banca să poată face plățile oricând sunt solicitate;

- *imaginea băncii în piață*. Este un element foarte important pentru clientul creditor. Imaginea pozitivă a unei băncii este dată în viziunea unui client și de profesionalismul personalului bancar, de aspectul fizic al sucursalei (ca unitate operativă a băncii), de promptitudinea efectuării operațiunilor solicitate de client.

Clientela nebanară - debitor, este interesată să-și procure resursele, în completare, necesare desfășurării activității, cât mai ieftine și la timp. Ar putea fi interesată ca utilizator extern de informații bancare de:

⁵ Berea Aurel Octavian - Strategie bancară, Editura Expert, București, 2001, pag. 92.

⁶ Milan Kubr - Management Consulting, Editura AMCOR, București, 1992.

- *performanța globală a băncii* - pentru a vedea dacă banca poate fi pentru el un partener sigur de finanțare a nevoilor lui;

- *lichiditate* - pentru a putea vedea dacă poate apela la nevoie în orice moment la această bancă;

- *profitabilitate* - la serviciile unei bănci neprofitabile de regulă nu apelează partenerii serioși;

Clientela bancară, interesată în fructificarea sigură și cât mai bună a surselor disponibile temporar și în procurarea surselor pentru nevoile de lichiditate, este preocupată ca utilizator extern de informații de:

- *performanța globală a băncii*;
- *lichiditate*;
- *profitabilitate*;
- *management*.

Instituții de rating - ca organisme internaționale ce au menirea de a acorda calificative băncilor în funcție de performanțele bancare realizate în perioada precedentă și mai ales perspectivele în perioada următoare. În determinarea ratingului unei bănci utilizează *toți indicatorii de eficiență și prudență bancară*.

Utilizatorii aparținând mediului intern băncii.

Accionarii, care sunt preocupați de fructificarea cât mai bună a capitalului investit, urmăresc în acest sens:

- *Performanța globală a băncii*;
- *Profitul net - necesar calcului pentru dividende*;

Managementul general al băncii - este interesat în performanțe bancare de excepție, în etalarea unor programe și a unui profesionalism elevat aflate în competiție cu cele ale altor echipe manageriale, urmăresc cu prioritate:

- *toți indicatorii de apreciere a eficienței bancare* (indicatori de rentabilitate, indicatori de risc);
- *indicatori care exprimă profitabilitatea centrelor de responsabilitate*.

Singurul organ interesat în defalcarea activității și a profitului de

ansamblu pe subunități este managementul băncii care trebuie să creeze norme și proceduri interne proprii pentru o cuantificare cât mai exactă a aportului adus de fiecare subunitate la realizarea profitului general al băncii. Cu cât aceste proceduri și norme interne vor cuantifica mai exact aportul adus de fiecare subunitate la realizarea de ansamblu a profitului, cu atât mai mult managementul băncii dispune de informațiile necesare dirijării și controlului procesului de realizare a strategiei băncii, de evaluare a performanței fiecărei subunități și a prestației managerilor lor.

În ceea ce privește centrele de responsabilitate ale unei bănci, pot fi determinați indicatorii care să reflecte:

- *volumul de activitate*:
 - *atât resurse: depozite la vedere și depozit la termen atrase, disponibilități;*
 - *cât și plasamente, credite acordate, credite rambursate și sold;*
- *ponderea creditelor restante sau a dobânzilor neîncasate în total credite sau dobânzi;*
- *segmentele diferite de clienți, în funcție de clasa de venituri;*
- *extinderea operațiunilor de decontări;*
- *realizarea prevederilor din bugetul de venituri și cheltuieli, respectiv venituri din dobânzi, comisioane, taxe și speze și cheltuieli legate de funcționarea unității;*
- *gradul de acoperire a creditelor din resursele atrase de unitatea bancară;*
- *gradul de profitabilitate;*
- *ponderea profitului calculat și a celui încasat;*
- *gradul de acoperire din comisioane a cheltuielilor cu salariile și de acoperire a cheltuielilor cu funcționarea;*
- *nivelul rezultatelor financiare (profit) pe salariat;*
- *nivelul cheltuielilor de funcționare pe salariat;*
- *analiza în evoluție a ratei profitului și a rentabilității.*

Salariații băncii - sunt interesați de siguranța locurilor de muncă și a câștigului cât mai mare. Ca utilizator de informații privind performanțele băncii în care lucrează ar trebui să fie informați despre:

- *performanța globală a băncii*-indicator ce le poate asigura informații despre siguranța locurilor de muncă;

- *indicatorii de eficiență ai centrului de responsabilitate în care lucrează*; indicatori ce le pot asigura informații despre cuantumul câștigurilor ce le pot obține.

În concluzie se poate aprecia că obiectivul fundamental al managementului în băncile comerciale îl reprezintă *maximizarea investiției proprietarilor*. Alături de fondurile avansate de acționari, orice bancă operează și cu resursele atrase de la clienți. Pentru a-și menține investitorii și, în egală măsură, clienții ce oferă cea mai mare parte a resurselor bănești, băncile trebuie să realizeze o rentabilitate suficient de mare pentru a satisface interesul deținătorilor de fonduri bănești și să gestioneze, în cunoștință de cauză, riscul la care se expune.

Valoarea investiției în bancă influențează comportamentul pe piață al diferiților actori, acționând pe două planuri:

- determină creșterea prețului acțiunilor pe piață;

- mărește sau diminuează capacitatea băncii de a atrage noi capitaluri de la acționari, precum și noi resurse de la clienți.

Din aceste motive și nu numai, managementul băncii trebuie să urmărească, atent și continuu, obținerea unui *efect maxim cu efort minim*, adică *profit/capital propriu să tindă spre maxim*, respectiv *profit/active utilizate*, să tindă spre *minim*, dar în condițiile unui *risc minim* asumat.

În funcție de opțiunile managementului, se folosesc diferite combinații ale unor indicatori de performanță și risc, iar prin evoluția lor conjugată în timp, este permis controlul sistemului „bancă comercială”

În ceea ce privește managementul riscului în bănci, opinia noastră este că importantă este combinația rezultată din evoluția indicatorilor și nu o anumită valoare a unui singur indicator înregistrată la un moment dat și luată izolat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Bessis Joel	<i>Gestion des risques et gestion actif-passif des banques</i> , Editura Dalloz, Paris, 1995;
Berea Aurel Octavian	<i>Strategie bancară</i> , Ed. Expert, Bucharest, 2001;
Coussergues S	<i>Gestion de la banque</i> , Ed. Dunod, Paris, 1992;
Coussergues S	<i>La banque - structures, marches, gestion</i> , Ed. Dalloz, Paris, 1995;
Hempel, G.H., Coleman, A.B., Simenson, D.G., John	<i>Bank Management</i> , Ed. Wiley & Sons, New York, 1990;
Kelly J.E.	<i>Practice of banking</i> , Editura Pitman, Londra, 1990;
Matouk Jean	<i>Banque, instruments et gestion bancaire</i> , Ed. Dunod, Paris, 1991;
Nistor Ioan	<i>Teorie și practică în finanțarea întreprinderii</i> , Ed. „Casa Cărții de Știință”, Cluj-Napoca, 2004.